

ผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยา ผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ระหว่างปี พ.ศ. 2547-2553

The Impact of the Alleviation Strategies Implementation on the People Affected in the Unrest in Pattani Province B.E. 2547-2553

บงการ บุญสนธิ
Bonggarn Boonsonth
ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์
Therapath Sereerangsarn
ยุทธพร อิสระชัย
Yuthaporn Isarachai

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานีระหว่าง พ.ศ.2547-2553 2) ศึกษาปัจจัยเกื้อหนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินนโยบายการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานีระหว่าง พ.ศ.2547-2553 และ 3) เสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขนโยบายการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ข้าราชการที่รับผิดชอบงานศูนย์เยียวยาระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้นำศาสนา และผู้ได้รับผลกระทบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี จำนวน 27 คน เครื่องมือใช้แบบสัมภาษณ์และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ระหว่าง พ.ศ.2547-2553 ส่งผลให้ผู้ได้รับผลกระทบมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ลดปัญหาสังคม ตลอดจนไม่เป็นภาระต่อ

¹ มหบัณฑิต หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ แขนงวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

² ศาสตราจารย์ แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

³ รองศาสตราจารย์ แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สังคมโดยรวม ส่งผลทางการเมืองโดยรัฐได้ช่วงชิงจิตวิทยามวลชน ประชาชนมีความรู้สึกที่ดี มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อรัฐมากขึ้น และประชาชนให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา กับภาครัฐมากขึ้นเป็นลำดับเพื่อผลในระยะยาวที่จะลดความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้นใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) ปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ วิถีปฏิบัติและหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือมีความเหมาะสม ชุมชนมีความสามัคคี มีเอกภาพในชุมชน มีผู้นำทางความคิด กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบมีการรวมกลุ่มในรูปแบบเครือข่ายที่เข้มแข็ง ให้ความร่วมมือกับภาครัฐ อย่างดียิ่ง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือ ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ การมอบนโยบายหน่วยงานจากส่วนกลาง ภาครัฐยังขาดข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่ ความเห็นของแพทย์เพื่อแบ่งระดับการบาดเจ็บมีความคลุมเครือ หลักเกณฑ์เงินช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ ของรัฐจะได้รับช่วยเหลือเยียวยาที่ดีกว่าประชาชนทั่วไป สภาพสังคม วัฒนธรรมมีวิถีชีวิตแบบพอเพียงขาดความกระตือรือร้นในการช่วยตนเอง ความหวาดระแวงและความไม่ไว้วางใจ ซึ่งกันและกันของทุกภาคส่วนของสังคม 3) แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขนโยบายการช่วยเหลือ เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ ได้แก่ สำนักงานรัฐมนตรีควรถ่ายโอนภารกิจให้ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นองค์กรหลักในการช่วยเหลือ ทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย มีความเป็นธรรม เสมอภาค และไม่เลือกปฏิบัติ การพัฒนาระบบให้ทันสมัย ดำเนินการเชิงรุก ต่อเนื่อง ทัวถึง และมีการติดตาม ประเมินผลการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบในระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์ การช่วยเหลือเยียวยา สถานการณ์ความไม่สงบ จังหวัดปัตตานี

Abstract

This research aimed to (1) study the impact of the alleviation strategies implementation on the people affected in the unrest in Pattani Province B.E.2547-2553 (2) study contributive and obstructive factors on the alleviation strategies implementation on the people affected in the unrest in Pattani Province B.E.2547-2553 and (3) propose some guidelines to improve and modify alleviative policy for people affected in the unrest in Pattani Province.

This study was a qualitative research having population and sample groups as officers who had responsibility at provincial and district alleviation center, local leaders, areal leaders, religion leaders in Pattani Province, totally 27 persons. Research tools are interview and then the data were descriptively analyzed.

Results are found that (1) the impact of the alleviation strategies implementation on the people affected in the unrest in Pattani Province B.E.2547-2553 they have better living, social problems are less through no social burden and in overview social psychological politic are highly effected. The government seizes mass psychology, people feel good to the government having the best positive relationship. They gradually give more participation to solve people-state problems and make the mass to contribute on state as a long-term result to reduce problem's violence happening in the southern border provinces. (2) The study of contributive factors on the implementation of alleviation strategies to people affected in the unrest in three southern border provinces is shown that procedure and criteria for the alleviation are suitable, the communities have harmony, unity and leaders. The affected people establish their groups to be strong networks. They exchange their knowledge, help together, encourage themselves and provide the best cooperation with the government. The study of obstructive factors is revealed that , taking the policy from central government still lack the in depth study in southern area , doctor's opinions on classification of injury level are ambiguous and the subsidized criterion for the officers is better than of general persons. The other obstructive factors are lack of sufficient life style, no ambitious to better living, lack of enthusiasm to helping themselves, suspicion and distrust among all social sectors. (3) The guidelines to improve alleviative policy for people affected in the unrest are the Office of the Prime Minister should transfer

the mission to the Southern Border Provinces Administration Center as a main organization for alleviation because it was a local set up closing to the affected people more than Office of the Prime Minister. All sectors should participate in policy establishment. The system should be modernized. Proactive working should be thoroughly and fairly performed. The alleviation should be systematically and efficiently followed and assessed that can lead to actual practice.

คำนำ

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังคงวนเวียนอยู่ไม่ขาดสาย ตลอดระยะเวลาตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากยังหาข้อสรุปไม่ได้ว่า เกิดจากปัญหาใด ใครเป็นผู้กระทำ เป็นบุคคลหรือกลุ่มคน หรือองค์กร ถ้าจะสะท้อนความเสียหายที่เกิดขึ้นคนที่อยู่ในสภาพน่าเห็นใจที่สุด คงหนีไม่พ้นประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ต้องแบกรับและทนอยู่กับเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่อย่างไม่รู้วันสิ้นสุด ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เกิดเป็นบาดแผลที่ร้าวลึกขึ้นภายในจิตใจ หลายฝ่ายต่างร่วมกันจัดทำยุทธศาสตร์หลายยุทธศาสตร์ที่จะเร่งผลักดันให้การช่วยเหลือและบรรเทาความทุกข์อันเกิดจากผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่าย โดยให้แกนนำสตรีผู้สูญเสียร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนและอาสาสมัครลงไปทำงานเยี่ยมเยียนในพื้นที่ ยุทธศาสตร์สนับสนุนให้เกิดการเยี่ยมเยียนเด็กและสตรี ซึ่งจะทำทั้งในรูปแบบการสร้างองค์ความรู้ หลักสูตร และจัดอบรม เพื่อลดชนวนปัญหาต่างๆ และหนึ่งในนั้นคือ "ยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้" ซึ่งกระทรวงมหาดไทยเป็นเจ้าภาพ และมีกรมการปกครองเป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนภารกิจตั้งแต่ พ.ศ. 2548 - จนถึงปัจจุบัน

รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญในการให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างเป็นระบบ เน้นเห็นว่าผลกระทบจากความรุนแรงคงไม่ได้จำกัดกรอบเฉพาะแค่ความสูญเสียที่สามารถจ่ายเงินเยียวยาแล้วก็จะไป เพราะผลกระทบทางจิตใจ ทรัพย์สิน รวมทั้งโอกาสในการพัฒนาตนเอง เพื่อให้สามารถปรับตัวให้คงอยู่กับสถานการณ์และผลกระทบที่ได้รับต่างหากที่น่าวิตกยิ่งกว่า โดยเฉพาะสภาพจิตใจของเด็กๆ ที่ต้องเผชิญกับภาพความรุนแรงซ้ำกันปีแล้วปีเล่า ซ้ำร้าย

หลายคนยังต้องพบกับประสบการณ์อันเลวร้ายด้วยตัวเองอีกด้วย สำหรับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบมีหลายด้าน ไม่ใช่เฉพาะผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ ดังนั้นการเข้าไปดำเนินการช่วยเหลือเยียวยาให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมทุกด้าน เป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการ และการให้ความช่วยเหลือจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่ให้การช่วยเหลือแต่เพียงครั้งแรกที่ได้รับผลกระทบแล้วจบไป แต่จะต้องติดตามอย่างต่อเนื่อง และพร้อมให้การช่วยเหลือเยียวยากับผู้ได้รับผลกระทบรายใหม่ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ซึ่งยังไม่รวมถึงผู้เสียหาย (คณะกรรมการนโยบายและอำนวยการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้. ม.ป.ป.: 8) ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในพื้นที่ นักการเมือง ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ฉะนั้นการดำเนินนโยบายที่หลายฝ่ายต่างจัดทำขึ้นนั้น จะเป็นแนวทางหนึ่งในการดับชนวนปัญหาที่เกิดขึ้นได้จริงหรือ เพราะหากการดำเนินงานไม่มีประสิทธิภาพ จะทำให้การแก้ไขปัญหานั้นไปได้อย่าง และอาจเพิ่มความรุนแรงเป็นทวีคูณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการพิจารณาหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการให้ความช่วยเหลือกรณีพิเศษอื่นๆ ในด้านการจัดระบบสวัสดิการ ด้านความมั่นคงปลอดภัย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คนในชุมชน และด้านการฟื้นฟูทางจิตใจ

ผู้วิจัยในฐานะรับผิดชอบงานช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี ตั้งแต่ พ.ศ. 2551-2554 มีภารกิจหน้าที่รับผิดชอบในการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบในพื้นที่อำเภอนองจิก ซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดปัตตานี จากบทบาทหน้าที่ที่ต้องมีการติดต่อประสาน ประชุมร่วมกับหน่วยงานในระดับจังหวัด และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบในจังหวัดปัตตานีเป็นประจำ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ระหว่างปี พ.ศ.2547-2553 ทั้งนี้เพราะจังหวัดปัตตานีเป็นหนึ่งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีสถานการณ์ความไม่สงบอย่างต่อเนื่อง เฉกเช่นเดียวกับจังหวัดยะลาและนราธิวาส แต่ผู้วิจัยต้องการศึกษาในเชิงลึกมากกว่าในทางกว้างจึงทำการศึกษาเฉพาะในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งสามารถนำผลการสังเกตการณ์ (Observation) ในฐานะเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบในพื้นที่มาใช้ร่วมด้วย ในการติดตามการดำเนินยุทธศาสตร์ตามนโยบาย

การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ว่าได้รับผลกระทบอย่างไร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผลการวิจัยจะเป็นส่วนสะท้อนให้เห็นว่าการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบที่รัฐกระทำอยู่ในขณะนี้ เป็นยุทธศาสตร์ที่ถูกต้อง ชอบธรรม และมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับความจริง และข้อเท็จจริงของปัญหาในด้านต่างๆ อย่างไร เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ตระหนักถึงแนวทางในการจัดทำนโยบายให้มีความสอดคล้องกับผลกระทบที่เกิดขึ้น เป็นแนวทางที่สามารถนำไปใช้ยุติความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้อีกทางหนึ่งและนำไปสู่การช่วยเหลือกลุ่มคนหรือประชาชนที่ไม่เข้าใจบทบาทของภาครัฐที่มีต่อความเป็นอยู่ของตนเองได้เข้าใจและรับรู้การปฏิบัติงานขององค์กรทางการเมืองมากขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ระหว่างปี พ.ศ.2547-2553 ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสังเกตการณ์ (Observation)

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีจำนวน 12 อำเภอ คือ อำเภอเมืองปัตตานี อำเภอหนองจิก อำเภอยะหริ่ง อำเภอยะรัง อำเภอปะนาเระ อำเภอสาบบุรี อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอแม่ลาน อำเภอไม้แก่น อำเภอกะป้อ อำเภอทุ่งยางแดง และอำเภอมายอ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

1.1 ข้าราชการที่รับผิดชอบงานศูนย์เยียวยาระดับจังหวัด จำนวน 2 คน และข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบงานช่วยเหลือเยียวยาระดับอำเภอในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เลือกอำเภอละ 1 คน จำนวน 11 คน (อีกหนึ่งคนคือผู้วิจัยซึ่งรับผิดชอบงานช่วยเหลือเยียวยาระดับอำเภอของอำเภอหนองจิก) รวมจำนวน 13 คน

1.2 ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ นำศาสนา ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เลือกอำเภอละ 1 คน จำนวน 12 คน

1.3 ผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี จำนวน 2 คน คือ ผู้ได้รับผลกระทบอำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี (ประธานกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจังหวัดปัตตานี) ผู้ได้รับผลกระทบอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ

และพิจารณาจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ (ประธานศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการพัฒนาคนพิการตำบลยาบี)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างต่อข้าราชการที่รับผิดชอบงานศูนย์เฝ้าระวังระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้นำศาสนา และผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยมีแนวการสัมภาษณ์ สอบถามความคิดเห็นผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยยวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นการตั้งประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยเตรียมไว้ล่วงหน้า กำหนดคำถามแบบปลายเปิดสำหรับแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเอง พร้อมกับใช้ผู้ช่วยวิจัยช่วยดำเนินการสัมภาษณ์ให้ด้วย เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาอันเนื่องมาจากการสื่อสารที่ไม่เข้าใจกัน (ภาษาต่างกัน) สำหรับผู้นำศาสนาที่พูดภาษาไทยไม่ถนัด

คำถามสำหรับแบบสัมภาษณ์เป็นคำถามปลายเปิดแบ่งออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย วันที่ เวลา สถานที่สัมภาษณ์ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ อายุ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในตำแหน่งปัจจุบัน ความเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือเยยวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ส่วนที่ 2 ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ มีจำนวน 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 : ความคิดเห็นต่อผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยยวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานีระหว่างปี พ.ศ. 2547 – 2553

1. การดำเนินยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือเยยวยาผู้ได้รับผลกระทบช่วยบรรเทา แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของผู้ได้รับผลกระทบ ในแต่ละด้านอย่างไร

- 1.1 ด้านการจัดระบบสวัสดิการ
- 1.2 ด้านความมั่นคง ปลอดภัย
- 1.3 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน
- 1.4 ด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้คนในชุมชน

1.5 ด้านการฟื้นฟูจิตใจ

2. การให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2548 และที่แก้ไขเพิ่มเติม วงหลักเกณฑ์การ ให้ความช่วยเหลือ จากหน่วยงานสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กรมป้องกันและบรรเทา สาธารณภัย และกระทรวงศึกษาธิการ โดยมอบหมายภารกิจแต่ละหน่วยงาน ท่านคิดว่า ควรมีการปรับเปลี่ยนนโยบายอย่างไรบ้าง

3. ทศนคติของท่านต่อการนำนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติในการช่วยเหลือเยียวยา ผู้ได้รับผลกระทบ

ตอนที่ 2 : ความคิดเห็นต่อปัจจัยเกื้อหนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการนำ นโยบายไปปฏิบัติ

1. วิธีปฏิบัติและหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ ความไม่สงบ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปัจจุบันท่านคิดว่าเป็นปัจจัยเกื้อหนุนหรือเป็น อุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการตามหลักเกณฑ์การให้ความ ช่วยเหลือหรือไม่ อย่างไร

2. การให้ความช่วยเหลือจากภาครัฐมีความแตกต่างระหว่างผู้ได้รับผลกระทบที่ เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนทั่วไป เป็นปัจจัยเกื้อหนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการนำ นโยบาย ไปปฏิบัติหรือไม่ อย่างไร

3. สภาพแวดล้อมทางสังคม/ชุมชนของผู้ได้รับผลกระทบเป็นปัจจัยเกื้อหนุนหรือ เป็นอุปสรรค ที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้นโยบายช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบนำไปสู่ ความสำเร็จ หรือไม่ อย่างไร

ตอนที่ 3 : แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขนโยบายการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับ ผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ จากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ระหว่างปี พ.ศ.2547-2553 ท่านคิดว่าควรมี การปรับปรุง แก้ไขนโยบาย วิธีปฏิบัติในการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างไรบ้าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ซึ่งทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ได้แก่ ข้าราชการ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้นำศาสนา และผู้ได้รับผลกระทบ และจากการสังเกตการณ์ (Observation) โดยผู้วิจัยในฐานะรับผิดชอบงานช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี และปฏิบัติหน้าที่ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบลตาใต้ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมที่เหมาะสมและเพียงพอแก่การวิจัยยิ่งขึ้น

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่มีอยู่แล้วทั้งจากห้องสมุดและหน่วยงานราชการต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น มติคณะรัฐมนตรี นโยบาย โครงการ/แผนงาน คำสั่ง หนังสือราชการ บทความ รายงาน วิชาการ เอกสารคำประกาศนโยบาย เอกสารการติดตามและประเมินผลนโยบายของทางราชการ และเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ข้อมูลที่ได้อาจเป็นพื้นฐานของการวิจัยเบื้องต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลส่วนที่เป็นเอกสาร และส่วนที่เป็นผลจากการสัมภาษณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ในแง่ต่างๆ ตามข้อเท็จจริง โดยการวิเคราะห์ออกมาในรูปเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อนำไปสู่คำตอบที่ต้องการในการศึกษาและสรุปเพื่อตีความต่อไป

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ระหว่าง พ.ศ.2547-2553 ทำให้ผู้ได้รับผลกระทบมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหา การใช้ชีวิตการทำงาน ช่วยสร้างพลังใจและความเข้มแข็งของผู้ได้รับผลกระทบด้วยตนเอง มีกลไกให้การช่วยเหลือเยียวยาเกิดขึ้น โดยมีการเยี่ยมบ้าน มีศูนย์เยียวยาฟื้นฟูสุขภาพจิต ติดตามประเมินสภาพจิตใจผู้ได้รับผลกระทบ นำไปสู่การช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ได้ผลกระทบฯ เกิดกำลังใจ ตลอดจนไม่เป็นภาระต่อสังคมโดยรวม ซึ่งควร

กระทำอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะกรณีหัวหน้าครอบครัวเสียชีวิต สมาชิกในครอบครัวต้องแบกรับภาระทางเศรษฐกิจ เกิดปัญหาด้านสังคมและการปรับตัว ปัญหาทางด้านสุขภาพจิต หากไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องอาจจะก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหายาเสพติด ถูกชักจูงไปในทางที่ผิด เป็นต้น ซึ่งการช่วยเหลือเยียวยาเป็นสัญลักษณ์เชิงสันติวิธี ปราศจากการใช้ความรุนแรง เป็นหนทางแห่งมิตรภาพ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติอีกครั้ง

ผลการศึกษา สอดคล้องกับ ความคิดว่าด้วยนโยบายสาธารณะของชีมาและรอนดีเนล (Cheema and Rondinelli. 1983 : 44-53) ที่กล่าวว่า นโยบายสาธารณะคือ แนวทางปฏิบัติที่รัฐบาลหรือกลไกของรัฐได้กำหนดขึ้นโดยเจตนาเพื่อแก้ปัญหา นอกจากนี้ นโยบายสาธารณะยังเป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดสรรคุณค่าด้านต่างๆ ของสังคมที่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นไปเพื่อสังคมส่วนรวม เมื่อมองในแง่นี้ ความหมายของนโยบายสาธารณะถูกสร้างเพื่อผลประโยชน์แก่มวลสมาชิกในประชาคมการเมืองทุกคนและ/หรือ ให้ประโยชน์แก่ประชาคมโดยส่วนรวม ประโยชน์ที่ว่านี้อาจเป็นประโยชน์ปัจจุบัน หรือเป็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตก็ได้ สมาชิกแต่ละคนในประชาคมอาจจะได้รับผลประโยชน์เช่นนั้นเท่ากันหรือไม่ก็ได้ คำว่า ผลประโยชน์ในความหมายที่กว้างที่สุดหมายถึงสิ่งใดก็ตามที่นำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของบุคคล

สอดคล้องกับงานวิจัยของจूरีย์ ชีร์ซกุลและคณะ เรื่องสภาพชีวิต ความต้องการ และการได้รับการเยียวยาในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบจังหวัดนราธิวาส : กรณีศึกษาในอำเภอตากใบ และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของศูนย์ประสานงานวิชาการให้ความช่วยเหลือ ผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ (2553 : บทสรุปผู้บริหาร) ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการที่ประสงค์ได้รับความช่วยเหลือเร่งด่วนที่สุด คือ ด้านการเงิน รองลงมาคือทุนการศึกษาของบุตร ประกอบอาชีพหรือทุนอาชีพ และการเยียวยาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการช่วยเหลือด้านการเงินจากหน่วยงานต่างๆ แต่ก็ยังเป็นเพียงการช่วยเหลือในช่วงต้นเท่านั้น ส่วนความช่วยเหลือในระยะยาวที่ยั่งยืนนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบสามารถที่จะพึ่งตนเอง และสามารถบรรเทาเบาบางปัญหาที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ ผลการสำรวจยังพบว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้อง สามารถให้ความช่วยเหลือด้านการเงินครอบคลุมถึงร้อยละ 96.3 ของผู้ประสบเหตุก็ตาม แต่ความต้องการความช่วยเหลือด้านการเงินนี้ ก็ยังคงเป็นความต้องการในอันดับแรก ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพ

ความเป็นอยู่ของครอบครัวผู้ประสบเหตุ โดยเฉพาะกลุ่มสตรีหม้ายและเด็กกำพร้า ที่บางส่วน ยังไม่สามารถประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ การช่วยเหลือด้านการเงินที่ได้รับจึงเป็นเพียงการบรรเทาความทุกข์ในเบื้องต้นเท่านั้น ดังนั้นการช่วยเหลือที่ยั่งยืนคือ การให้กลุ่มสตรีเหล่านี้ สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ ดังจะเห็นได้จากความต้องการรับความช่วยเหลือด้านอาชีพหรือมีงานทำเป็นความต้องการในลำดับต้น ๆ เช่นกัน

สอดคล้องกับโครงการวิจัยเรื่อง ศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่และแนวทางการเยียวยาครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ กรณีศึกษา จังหวัดปัตตานี ของศูนย์ประสานงานวิชาการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้ (2550 : บทคัดย่อ) พบว่า ผู้ได้รับผลกระทบโดยส่วนใหญ่มีหนี้สิน (ก่อนและหลังเกิดเหตุการณ์) มีประมาณ 60,000 บาท ต่อครอบครัว ผู้ประสบเหตุส่วนใหญ่ประสบปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รองลงมาคือ ด้านการเงิน และสุขภาพจิต ดังจะเห็น ได้ว่า ปัญหาดังกล่าวนี เป็นปัญหาเกี่ยวข้องกับความมั่นคง ตามด้วยปัญหาด้านเศรษฐกิจ และปัญหาสุขภาพจิตของผู้ประสบเหตุและสมาชิกในครอบครัวตลอดจนญาติพี่น้องในชุมชนตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการประชุมเวทีประชาคมสตรีที่ได้รับผลกระทบ โดย คอ.บต. ร่วมกับ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนราธิวาสที่ได้จัดประชุม วันที่ 9 กันยายน 2550 สรุปปัญหาของผู้ได้รับผลกระทบ พบว่าขาดรายได้และมีรายได้ไม่เพียงพอ ไม่มีงานทำ ขาดเงินทุน การศึกษาบุตร ไม่มีที่อยู่อาศัยและความกลัว และแนวทางแก้ไขที่ก่อให้เกิดเป็นรูปธรรม ยอกให้รัฐส่งเสริมด้านอาชีพ ติดตามผู้ได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง ให้ทุนการศึกษาบุตร สวัสดิการในการรักษาพยาบาล และดูแลผู้สูงอายุ ตามลำดับ

ความคิดเห็นของผู้ตอบสัมภาษณ์ต่อผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์ การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ระหว่างปี พ.ศ.2547-2553 ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2548 และที่แก้ไขเพิ่มเติม วางหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือ จากหน่วยงานในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี (สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และกระทรวงศึกษาธิการ) โดยมอบหมายภารกิจให้แต่ละหน่วยงานนั้น ผู้ตอบสัมภาษณ์เห็นว่าควรถ่ายโอนภารกิจ การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดน

ภาคใต้ให้แก่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เพราะเป็นหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่ ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบมากยิ่งขึ้น และส่งเสริมให้แกนนำผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบเข้าไปมีส่วนร่วมหรือเป็นตัวแทนในกลไกรัฐในระดับการตัดสินใจเชิงนโยบายด้านการเยียวยาหรือการพัฒนาใดๆ ต่อผู้หญิงและครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งในระดับชาติและในระดับพื้นที่ เช่น เป็นกรรมการ กยต. เป็นต้น ทั้งนี้ในการต่อสู้แย่งชิงมวลชนเป็นความท้าทายต่อบุคลากรผู้ทำงานเยียวยา ด้วยกฎเกณฑ์การช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบเหตุความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความซับซ้อนทั้งในด้านการเบี้ยบ การต้องประสานหลายหน่วยงาน ต้องดำเนินการช่วยเหลือให้เป็นระบบต่อเนื่องและยั่งยืน

มุมมองด้านบวก เห็นว่าเป็นนโยบายที่ส่งผลทางด้านสังคมจิตวิทยาอย่างสูง รัฐได้ช่วงชิงจิตวิทยามวลชน ทำให้ผู้ได้รับผลกระทบเห็นวาระการไม่ทอดทิ้ง มุ่งสร้างความปรองดอง สมานฉันท์ให้ผู้คนสามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้ เนื่องจากการไม่เลือกปฏิบัติจากภาครัฐ ซึ่งได้เยียวยาทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นประชาชน เจ้าหน้าที่ หรือญาติผู้ก่อความไม่สงบ อีกทั้งไม่แบ่งแยกศาสนา ทั้งพุทธและอิสลาม ส่งผลให้ประชาชนเข้าใจว่ารัฐดูแลอย่างเสมอภาคและทั่วถึง นโยบายช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ เป็นมาตรการในการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบ ในลักษณะที่แก้ไขปัญหาความเดือดร้อน บำบัดรักษา ทดแทนฟื้นฟู จึงเป็นการลดความรู้สึกกดดัน เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ ที่มีผู้ที่ให้ความเห็นใจ และร่วมแบ่งปันปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว เกิดความไว้วางใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของทางราชการ เห็นถึงความใส่ใจต่อภาครัฐที่มีต่อพี่น้องประชาชน ลดความเกลียดชังและการสะสมความคั่งแค้น เกิดความรู้สึกที่ดีต่อภาครัฐ ทำให้ฝ่ายตรงกันข้ามเสียมวลชน ภาครัฐสามารถสร้างเครือข่ายการข่าวในพื้นที่ ประชาชนให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหากับภาครัฐมากขึ้น เป็นลำดับ เป็นบทบาทที่เข้ามาเพื่อสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืน

ด้านลบ มองว่าภาครัฐต้องใช้เงินมหาศาลในการให้ความช่วยเหลือเยียวยา ซึ่งมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ผู้ได้รับผลกระทบต้องการเป็นบุคคลพิเศษที่รัฐบาลต้องโอบอุ้มดูแลตลอดเวลา มีสิทธิพิเศษที่มากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับผลกระทบ ภาครัฐมองว่าทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเหตุการณ์เกิดจากกลุ่มผู้ก่อการร้ายทั้งสิ้น ซึ่งในความจริงแล้วบางเหตุการณ์เกิดจากยาเสพติด, ชัดแย้งส่วนตัว, โจรกรรม ฯลฯ แต่ภาครัฐเน้นนโยบายการช่วยเหลือแบบปูพรม อาจเป็นการสนับสนุนแก่ผู้ก่อเหตุความไม่สงบทางอ้อม และมีการมองจากผู้นำภาคประชาชนว่าการทุจริตคอร์รัปชันในวงราชการ ทำให้มีผู้สร้างสถานการณ์เพื่อประโยชน์ส่วนตัว

ผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับ บทความของเรื่องวิทย์ เกษมสุวรรณ (2550 : 334-337) ที่เห็นว่า นโยบายของรัฐเมื่อนำไปปฏิบัติมักไม่ดีและไม่บรรลุจุดมุ่งหมายดังที่ตั้งใจ การกำหนดนโยบายของรัฐไม่ได้มีการประมาณค่าการนำนโยบายไปปฏิบัติ และไม่มีแรงจูงใจเพียงพอที่จะก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ดังนั้น ข้อเสนอแนะของการศึกษาจึงขอให้รอบคอบและอนุรักษ์ ลดปริมาณการผลิตนโยบาย แต่เพิ่มคุณภาพในการปฏิบัติ เช่น ลดขั้นตอนและจำนวนคนเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติจริง รวมทั้งสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งความรู้ที่ได้จากการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติในการเมืองนี้ ทำให้เห็นว่า ปัญหาของการนำนโยบายไปปฏิบัติมีมาตั้งแต่ขั้นการกำหนดนโยบายแล้ว เพียงแต่มีปัจจัยอื่นๆ อีกมากมายที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลว

2. ปัจจัยเกื้อหนุน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

ปัจจัยเกื้อหนุนต่อการดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ได้แก่ วิธีปฏิบัติและหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความเหมาะสมดีแล้ว การช่วยเหลือมีความสะดวก รวดเร็ว ไม่ซับซ้อน ณ One Stop Service ที่ศูนย์เยียวยาระดับอำเภอ และการช่วยเหลือเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ประชาชนมีความเชื่อมั่น ขจัดเงื่อนไขความไม่เป็นธรรม เนื่องจากการพิจารณาให้ความช่วยเหลือเยียวยา จะปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน หากมีพฤติกรรมที่น่าสงสัย คณะกรรมการ 3 ฝ่ายให้การรับรอง รวมทั้งในพื้นที่จังหวัดปัตตานีชุมชนมีความสามัคคี เมื่อภาพในชุมชนมีผู้นำทางความคิด (โต๊ะครู โต๊ะอิหม่าม) กระบวนการทางศาสนาช่วยเกื้อหนุนในการช่วยเหลือเยียวยา โดยผู้นำทางศาสนาทำหน้าที่ชี้แนะกับเด็กมากขึ้นกว่าเดิม คนในชุมชนใช้ชีวิตแบบพอเพียง มัธยัสถ์ การหมุนเวียนเศรษฐกิจชุมชน กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบมีการรวมกลุ่มในรูปเครือข่ายที่เข้มแข็ง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือ ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ให้ความร่วมมือกับภาครัฐอย่างดียิ่ง

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับบาดเจ็บเนื่องจากการลงความเห็นของแพทย์เพื่อแบ่งระดับการบาดเจ็บนั้น อาจมีความเห็นต่างกันได้ ในหลายกรณีที่ใช้ระยะเวลาบาดเจ็บในการซัซาดมีความคลุมเครือ ซึ่งมีผลต่อการได้รับเงินช่วยเหลือเยียวยาที่แตกต่างกัน และหลักเกณฑ์เงินช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะได้รับช่วยเหลือ

เหยียวยาทิดกว่าประชาชนทั่วไป และอุปสรรคในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น นำมาซึ่งความหวาดกลัว ความหวาดระแวง และความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันของทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐ อาจเป็นความไม่ไว้วางใจต่อบางหน่วยงานของรัฐ ระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่างประชาชนในสังคมส่วนใหญ่ของประเทศกับประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับนักสิทธิมนุษยชนและนักสันติวิธี ตลอดจนหน่วยงานรัฐด้วยกันเอง โดยเฉพาะด้านหนึ่งความหวาดระแวงและความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในสังคมก็เป็นปัจจัยสำคัญ

องค์กรประกอบทางเศรษฐกิจ สังคมของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้รับการพัฒนาหรือสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเพียงพอ จึงเกิดความล้าหลังกว่าจังหวัดอื่นๆ และประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากสภาพสังคม วัฒนธรรมของพื้นที่ได้พ่วงเอาไว้และสอดคล้องกับผู้ควบคุมงบประมาณและนโยบายการพัฒนาพื้นที่เป็นคนของรัฐบาลกลางเป็นส่วนใหญ่ ที่มีฐานคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การมอบนโยบายหน่วยงานส่วนกลางของภาครัฐยังขาดข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่ จึงเกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างความต้องการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมกับการคงอยู่ในวิถีวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ ความแตกต่างทางสภาพสังคม บริบทของสังคม ประชาชนพึงพาภาคการเกษตร แต่ขาดการพัฒนากระบวนการผลิต หรือทักษะการสร้างมูลค่าเพิ่ม ขาดนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ ส่งผลให้ภาครัฐต้องให้การช่วยเหลือเยียวยาตลอดไป ขาดการพึ่งพาตนเอง

การพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นไม่ใช่เพื่อการลดเชื้อไฟอันอุดมให้น้อยที่สุดเท่านั้น แต่แท้จริงก็เพื่อความมีสุขของประชาชนทุกหย่อมหญ้าในอันที่จะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีสุขภาวะบนฐานชีวิตที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนของตนเอง แม้ว่ารัฐบาลจะทุ่มเทงบประมาณลงมาอย่างมหาศาลแล้วก็ตาม แต่ประชาชนในพื้นที่แทบจะไม่ได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นเลย จึงยังเป็นความมั่งหวังที่ยังยาวไกล

ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับคำกล่าวของพลการ สุวรรณรัฐ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี (ปัญหาที่มีทางออกของจังหวัดชายแดนภาคใต้: สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2553, จาก http://www.singdam.com/south_problem1.htm) ที่กล่าวถึงปัญหาพื้นฐานที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัญหาการก่อการร้ายและปัญหาสังคมจิตวิทยา ได้แก่ อคติ ความไม่เข้าใจ ความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจกัน ทั้งระหว่างประชาชนต่างวัฒนธรรม และประชาชนกับทางราชการ นอกจากนี้

ยังเกิดจากนโยบายบางประการในอดีต และพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไม่เหมาะสมของกลไกรัฐบางส่วน ประกอบกับมีบางฝ่ายต้องการให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงเพื่อใช้เป็นชนวนเป็นเงื่อนไขสังคมนำไปสู่สิ่งที่ตนต้องการ สำหรับปัญหาอื่นๆ นอกเหนือจากนี้แท้จริงแล้วก็ปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ เพียงแต่ว่าเมื่อมันเกิดขึ้นที่นี้ ก็มีการเชื่อมโยงในลักษณะเห็นเหตุเป็นผลกับสองปัญหาหลักดังกล่าว ทำให้ความรุนแรงของปัญหาเพิ่มขึ้นหรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงไปด้วย

3. แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขนโยบายการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ฝ่ายการเมืองควรสนับสนุนนโยบายความสมานฉันท์ "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" อย่างจริงจัง และเพื่อให้การช่วยเหลือเยียวยาเป็นระบบและต่อเนื่องควรให้ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เป็นองค์กรหลักในการช่วยเหลือ ในส่วนวิธปฏิบัติในการช่วยเหลือเยียวยาต้องทำอย่างจริงจัง จริงใจ มีความเสมอภาค เป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติต่อทุกฝ่าย สำหรับครอบครัวที่ไม่ได้รับการเยียวยาจากรัฐ รัฐควรแสวงหาแนวทางหรือช่องทางอื่นในการให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสม โดยเฉพาะทุนการศึกษาสำหรับเด็ก รวมทั้งควรมีการประชาสัมพันธ์ หาแนวทาง วิธีการและกลไกที่จะเยียวยากันเองภายในชุมชน โดยสร้างเครือข่ายการช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นภาคราชการในชุมชน ผู้นำศาสนา โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทมากขึ้น ทั้งในแง่ภาระหน้าที่ต่อคนในท้องถิ่นของตนเอง การสนับสนุนงบประมาณ และการประสานข้อมูลระหว่างอำเภอ จังหวัดและท้องถิ่น เพราะท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องร่วมกันคิดเร่งรัดจัดทำขึ้น เพื่อก้าวสู่ความพยายามในการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูญเสียให้สามารถยืนด้วยตนเองได้อย่างมั่นคง การมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือให้เขา พ้นทุกข์ ทำให้งานเยียวยาอยู่เหนือความขัดแย้ง เข้ากันได้กับทุกฝ่าย ไม่กลายเป็นประเด็นทางการเมืองเกิดความต่อเนื่องและความยั่งยืนขึ้นอย่างแท้จริง

ผลการศึกษานี้ สามารถนำทฤษฎีระบบ (System Theory) ของอัสตัน (มยรี อนุมานราชชน. 2547: 52; อ้างอิงจาก Easton. 1953) มาศึกษานโยบาย โดยมองกระบวนการนโยบายทั้งหมด ทำให้เห็นปัจจัยนำเข้า(Input) คือ การเรียกร้อง (Demands) และการสนับสนุน (Supports) ที่เปรียบเสมือนวัตถุดิบที่นำไปใช้ในการตัดสินใจทางการเมืองผ่านเข้าสู่ระบบการเมืองโดยผ่านสภาผู้แทนราษฎร กลุ่มผลประโยชน์ สื่อมวลชน กลายเป็นปัจจัยนำออก คือ นโยบายหรือผลการตัดสินใจที่ผ่านออกมาจากระบบการเมืองที่

อาจมาจากฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายตุลาการที่ทำหน้าที่ตีความตัวบทกฎหมาย กฎข้อบังคับ ระเบียบกฎเกณฑ์ที่บังคับใช้กับประชาชน และสิ่งป้อนกลับ (Feedback) คือ ปฏิกริยาที่มีต่อการตัดสินใจของระบบการเมืองเกี่ยวกับข้อเรียกร้องบางอย่าง รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นผ่านค่านิยมต่างๆ ที่ได้รับการจัดสรร ซึ่งจะทำให้เข้าใจมิติต่างๆ ของนโยบายมากขึ้น มองนโยบายเป็นปฏิสัมพันธ์ของการกระทำที่ต้องพึ่งพิงกัน ซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและมีแนวโน้มที่จะเผชิญกับความตึงเครียดจากสภาพแวดล้อมของนโยบาย ความสัมพันธ์โต้ตอบของนโยบายการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) คือ เหตุการณ์ความรุนแรง สถานการณ์ความไม่สงบ ความหวาดระแวงต่อภาครัฐ ความเดือดร้อนของผู้ได้รับผลกระทบ (Demand) ประชาชนให้ความร่วมมือต่อภาครัฐ (Support) ผ่านระบบการเมือง (Political System) คือ การตัดสินใจของรัฐบาล ปัจจัยนำออก (Output) ได้แก่ ยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐบาล ผลย้อนกลับ (Feedback) ได้แก่ ความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งกระทบต่อการอยู่รอดของสังคมโดยรวม สร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นศรัทธาต่อภาครัฐ การลดความหวาดระแวงของประชาชนต่อเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งเป็นการช่วงชิงจิตวิญญานมวลชนมาอยู่ฝ่ายรัฐ ส่งผลต่อการลดเหตุการณ์ความรุนแรง และทั้งหมดนี้เป็นระบบที่ได้รับอิทธิพลสภาพแวดล้อมภายนอก (Environment) คือ ระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งนานาชาติ

จากการดำเนินยุทธศาสตร์ช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ระหว่างปี พ.ศ.2547-2553 สอดคล้องกับแนวทางการแก้ปัญหาของพลการ สุวรรณรัฐ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี (ปัญหาที่มีทางออกของจังหวัดชายแดนภาคใต้: สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2553, จาก http://www.singdam.com/south_problem1.htm) ที่กล่าวว่า นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ : จุดเริ่มต้นการแก้ไขปัญหา อย่างถูกทาง อย่างไรก็ดี การลองผิด ลองถูก และบทเรียนจากในอดีต ก็ได้นำมาสู่การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหายาอย่างเป็นระบบ โดยได้มีการกำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี 2521 เพื่อเป็นกรอบให้ทุกหน่วยงานถือปฏิบัติในการแก้ปัญหาพื้นที่แห่งนี้ อย่างเป็นเอกภาพ โดยเน้นหนักเรื่อง การรักษาความสงบเรียบร้อย การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมการพูดและการใช้ภาษาไทย เมื่อนโยบายฉบับแรก ใช้ไปได้ประมาณ 10 ปี ก็ได้มีการประกาศใช้ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้

ฉบับที่ 2 ในช่วงปี 2531-2536 ซึ่งมี "หัวใจ" อยู่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาล้างคมจิตวิทยาการเมืองการปกครอง โดยการส่งเสริมบทบาทของผู้นำศาสนาและผู้นำท้องถิ่น เป็น "สะพานเชื่อม"

นโยบายการดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานีดังกล่าว มีหลักประกันในระดับหนึ่งซึ่งฝ่ายการเมืองจะต้องให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่มีความรุนแรงและก่อให้เกิดความสูญเสียมาอย่างยาวนาน ซึ่งส่งผลให้มีเด็กกำพร้าและสตรีหม้ายเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกวัน เป็นอีกวิธีแก้ไขปัญหาเหตุการณ์ความรุนแรงโดยวิธีสมานฉันท์ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ไว้วางใจและให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการพัฒนาพื้นที่ให้ทัดเทียมกับพื้นที่อื่นของประเทศต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เพื่อให้การช่วยเหลือเยียวยาเป็นระบบและต่อเนื่องควรให้ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เป็นองค์กรหลักในการช่วยเหลือเนื่องจากสามารถแจ้งปัญหา ความต้องการได้สะดวก ไม่ซับซ้อน ประชาชนในพื้นที่สามารถมีส่วนร่วมในการปรับปรุงนโยบายให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการ และ ศอ.บต. ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความใกล้ชิดกับผู้ได้รับผลกระทบมากกว่าสำนักงานรัฐมนตรีซึ่งตั้งอยู่ในส่วนกลาง รวมทั้ง ศอ.บต. เป็นที่ที่ประชาชนในพื้นที่คาดหวังว่าจะสามารถใช้ "ยุทธศาสตร์" นำความสงบมาสู่พื้นที่ชายแดนใต้ได้

1.2 รัฐสนับสนุนนโยบายสร้างสมานฉันท์ "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" อย่างจริงจังและมีความต่อเนื่อง รวมทั้งการสร้างความมั่นใจในการดำเนินกิจกรรมการช่วยเหลือเยียวยาสนับสนุนโครงการส่งเสริมอาชีพอย่างเป็นรูปธรรม ช่วยเหลืออย่างยั่งยืน โดยการบูรณาการทำงานทุกภาคส่วน

1.3 รัฐควรเปิดโอกาสให้ผู้ได้รับผลกระทบหรือแกนนำผู้ได้รับผลกระทบ ชำนาญการที่เกี่ยวข้องด้านการช่วยเหลือเยียวยา กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา มีส่วนร่วมและเป็นตัวแทนในกลไกรัฐ ในระดับการตัดสินใจเชิงนโยบายด้านการเยียวยาหรือการพัฒนาใดๆ ต่อครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งในระดับชาติและในระดับพื้นที่

1.4 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทั้งในแง่ภาระหน้าที่ ต่อคนในท้องถิ่นของตนเอง การสนับสนุนงบประมาณ และการประสานข้อมูลระหว่างท้องถิ่น อำเภอและจังหวัด เพราะท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และมี งบประมาณเป็นของตัวเอง มีโครงการช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้ให้สามารถอยู่ในพื้นที่ อยู่ใน สังคมได้อย่างมีความสุข

1.5 รัฐควรให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมการศึกษา ด้านการมีงานทำและการมีรายได้ และด้านที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบและทายาท

1.6 รัฐควรกำหนดนโยบายการพัฒนากระบวนการช่วยเหลือเยียวยา ด้านการจัด ระบบสวัสดิการอย่างยั่งยืนที่เหมาะสมสำหรับผู้ได้รับผลกระทบ โดยครอบคลุมมิติการพัฒนา การติดตาม ประเมินผล อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

1.7 มีกฎหมายพิเศษในการพิจารณาคดีที่สามารถเอาตัวผู้ก่อความไม่สงบ มา ลงโทษตามกฎหมาย ซึ่ง ปวโรบายปัจจุบันยังมีช่องโหว่ และไม่ทันสมัยในการใช้กฎหมายเพื่อ ลงโทษผู้ก่อความไม่สงบ ควรใช้กฎหมายพิเศษที่ลงโทษผู้ก่อความไม่สงบได้ทันต่อเหตุการณ์

2. ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

2.1 ให้บริการเชิงรุก เยี่ยมเยียนบ้านผู้ได้รับผลกระทบมากขึ้น ให้ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา เข้ามามีส่วนร่วม ทำหน้าที่คล้ายจิตแพทย์มีทักษะในการดูแลผู้ได้รับผลกระทบ

2.2 ลดขั้นตอนในการให้ความช่วยเหลือ โดยให้ผู้ได้รับผลกระทบได้รับความ ช่วยเหลือโดยตรง โดยเฉพาะขั้นตอนของการพิจารณาการช่วยเหลือในเรื่องทรัพย์สิน

2.3 ภาครัฐมีการประสานการทำงานมากขึ้น เนื่องจากการทำงานซ้ำซ้อน ไม่เป็น ระบบ

2.4 การส่งเสริมด้านอาชีพควรให้มีความหลากหลายตามความถนัด และความ ต้องการของผู้ได้รับผลกระทบ โดยการเข้าไปศึกษาปัญหาความต้องการของผู้ได้รับผลกระทบ แต่ละราย มิใช่ตามความต้องการและความสะดวกของหน่วยงาน มีการหาตลาดรองรับ จะช่วยให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างตรงจุด

2.5 การจัดประชุมผู้นำชุมชนในแต่ละครั้ง ควรเพิ่มเรื่องผู้ได้รับผลกระทบในวาระ การประชุมบ้าง เพื่อให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารท้องถิ่น ตระหนักและเห็นอกเห็นใจ ผู้ที่ได้รับความสูญเสีย กลับไปให้ความดูแล สร้างความเข้าใจในชุมชน รวมทั้งสร้างจิต สำนึกให้เกิดในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2.6 ดำเนินการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารอย่างชัดเจนตรงไปตรงมา และเปิดช่องทางให้เข้าถึงบริการสวัสดิการอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับรู้และให้ความสำคัญกับการร่วมกันช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ จะช่วยให้การดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบประสบความสำเร็จ

2.7 สำหรับเจ้าหน้าที่รัฐที่สูญเสียควรได้รับการช่วยเหลือเยียวยา โดยคำนวณระยะเวลาที่เหลือในการรับราชการและภาระการเลี้ยงดูบุคคลในครอบครัว

2.8 เจ้าหน้าที่รัฐควรมีความซื่อตรง เสมอภาค สุจริตและมีคุณธรรม โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจวินิจฉัยผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ ต้องวินิจฉัยจากข้อมูล พยานหลักฐานและความเป็นธรรม เพราะเป็นพื้นฐานในการสร้างความยุติธรรม และสร้างการยอมรับจากสังคม

2.9 ควรดำเนินการให้บริการด้วยความรวดเร็ว เป็นไปในทิศทางที่ต่อเนื่อง ทั่วถึง เป็นธรรม สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพ เนื่องจากผู้อยู่ในทุกขั้วย่อมต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะกรณีหัวหน้าครอบครัวเสียชีวิต สมาชิกในครอบครัวต้องแบกรับภาระทางเศรษฐกิจ เกิดปัญหาด้านสังคมและการปรับตัว ปัญหาทางด้านสุขภาพจิต หากไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องอาจจะก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ เช่น ปัญหายาเสพติด ถูกชักจูงไปในทาง ที่ผิด เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องต่อไปนี้

3.1 การสร้างระบบติดตามและประเมินผลการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.2 แนวทางการพึ่งตนเองของผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.3 ผลกระทบจากการดำเนินยุทธศาสตร์การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดยะลา และนราธิวาส เพื่อให้ได้ผลการวิจัยครอบคลุมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการนโยบายและอำนาจการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้. (ม.ป.ป.) **คู่มือการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้.** กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.
- จूरีย์ ชีรัชกุลและคณะ. (2553). **สภาพชีวิต ความต้องการและการได้รับการเยียวยาในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบ จังหวัดนราธิวาส : กรณีศึกษาในอำเภอตากใบและหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง.** นราธิวาส : ศูนย์ประสานงานวิชาการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์.
- พลการ สุวรรณรัฐ. (ม.ป.ป.). **ปัญหาที่มีทางออกของจังหวัดชายแดนภาคใต้.** สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2553, จาก http://www.singdam.com/south_problem1.html
- มยุรี อนุมานราชชน. (2547). **นโยบายสาธารณะ : แนวความคิด กระบวนการ และการวิเคราะห์.** เชียงใหม่ : ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เรืองวิทย์ เกษมสุวรรณ. (2550). **นโยบายสาธารณะ.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ปพิชการพิมพ์. ศูนย์ประสานงานวิชาการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2550). **ศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่และแนวทางการเยียวยาครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ กรณีศึกษาจังหวัดปัตตานี.** ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- Cheema and Rondinelli. (1983). **Implementing decentralization programmes in Asia : Local capacity for rural development.** Nagoya, Japan : United Nations Centre for Regional Development. Nagoya, Japan.